כדאי הוא רבי שמעון. דתמניתין דאמר נכתב ביום ונחתם בלילה כשר: **לסמוך עליו בשעת הדחק.** שהלך זה לדרכו או ניסת כבר בגט זה: **סכירא ליה.** לרבי יהושע בן לוי: **וכולן משום תנאי.** ואין כאן הקדמה דתנאי ניכנו ואפילו לרבנן כשר: **מתני' על העלה של זית.** תלושה: **ונותן לה את הפרה.** בגמרא[מ] מפרש טעמא: **גמ' סמא.** אורפימנ"ט: **סקרפא.** לגע אדום שקורין מייגי"ו: **קומא.** שרף הלילן: **חרסא דאושכפי.** אדרמינ"ט: **במי טריא.** מי גשמים לשון מורי. מי טריא מים שטוריים בו פרי שהוא כעין עפיצים גל"ש בלע"ז: **באכר.** ששף העופרת במים ומשחירים: **בשחור.** פחמין: **וכשיחור.** חרתא דאושכפי: **על גבי סיקרא.** שתי אותיות של סיקרא והעביר עליהם דיו בשבת: **מוחק.** ע"מ לכתוב שתי אותיות בשבת חייב וזה מוחק התחתונות סיקרא וכתב העליונות דיו: **פטור.** שהרי הוא [מ] בתחילה לא כתב ולא מחק: **מוחק הוא.** ולא כותב שתחילה היה כתוב הגון ומעתה: **מקלקל הוא.** והוה ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב. ולמאן דמיחייב לא הוה מקלקל כל כך שהרי כתבו ניכר: **כתב עליון כתב לענין שבת.** דהא אמרת לעיל חייב שתים: **וכי מפני שאנו מדמין.** שאנו אומדים וסבורים ואומדין מאומד לבנו להחמיר: **נעשה מעשה.** להקל אפי' לענין שבת אם נא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא מולין לעזרה: **מדמין.** שוטפלי"ר כמו כמדומים: **מקרעין.** מסרטין: **והתני רבי חייא כתבו באכר כשר.** וכיון דכתב גמור הוא הוה ליה כדיו על גבי סיקרא דקאסרינן לעיל: **באכר.** לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו אינו[מ] כתב: **במי דאכרא.** מים שטרה בהן שחיקת אבר: **במי מילין.** מים שטרה בהן עפצים שחוקים: **הא דאפילא.** הקלפים מעופדים בעפצים רוסמין עליהן את העדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר הלכך אין מי מילין על גבי [מ]מילין ומתניתי' דלא אפילו: **ברוק.** רוסמין להם ברוק: (ג) **תוראה.** ה) **ספסר** של שוורים: **בגיטין.** משום עיגונא דלקמן דלא משכחינ' שהדי בקיאי ובמתון כך יפרש זה ליס לו ימות ותיזקק ליבם: **אבל בשאר שטרות.** יחזל אחר העדים בקיאים לחתום

כוותיה

בגיטין [ל]אבל בשטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות [מ]ונגדיה רב כהנא תניא

[מ]כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והאמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא כרבי יוחנן סבירא ליה והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש סבירא ליה: **מתני'** [א]בכל כותבים בדיו [ב] בסם בסיקרא ובקומום ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של [ג]קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו מתקיים [ד]על הכל כותבין [ה]על העלה של זית ועל הקרן [ו]של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים: **גמ'** [ז]דיו דיותא סם סמא סיקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומום קומא קנקנתום אמר רבה בר [בר חנה אמר] שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא מתקיים וכו': לאתויי מאי לאתויי הא דתני ר' חנינא [ח]כתבו במי טריא ואפצא כשר [ט]תני ר' חייא [י]כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו [יא]חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ג דיו סיקרא על גבי סיקרא [יב]פטור סיקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה [יג]פטור אמרי לה חייב מוחק הוא אמרי לה פטור מקלקל הוא בעא מיניה [יד]ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא לימדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל [טו]וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר סלקא דעתך והתני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא קשיא [טז]הא באברא הא במיא דאברא רבי אבהו אמר במי מילין והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ל"ק [יז]הא דאפיץ הא [יח] דלא אפיץ שאין מי מילין ע"ג מי מילין רב פפא אמר [יט]ברוק וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה ברוק וה"מ

למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יצחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה ולרב אחא אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפילו רבי יהודה מודה דלא חשיב כתב ובפרק הבונה (שבת דף קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמוס לשמה לרבי מוקי כרבנן אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' בכל ענין דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב ולדידיה אתיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום: **מוחק הוא.** וחשיב ליה מוחק על מנת לכתוב דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו ומקלקל לא הוי דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רישומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לבדה:

טעמא

דין דיותא. אומר ר"ת דדיו שלנו הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפצים דההוא לא מיקרי דיו מדתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר משמע דלאו היינו דיו דלא תני אלא הכי דלא תני במתני' ובסמוך דפריך אדרבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא אמאי לא פריך מדיו דמתניתין ועוד דספר תורה בעי דיו כדאמרינן בהבונה (שבת דף קג:) כתבה שלא בדיו יגנו ואספר תורה קאי כדמשמע בהקומץ רבה (מנחות דף לא:) והיכי כתבינן בדיו של עפצים על קלף של ספר תורה שהוא מעופץ והא אין מי מילין על גבי מי מילין ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמרי' בפ"ב דנדה (דף כ.) רבי אמי פלי קורטא דדיותא ובדיק והיינו דיו שלנו שהוא יבש ושייך לומר בו פלי קורטא והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) כל הספרים יפים לדיו ושרף קטף יפה מכולן ההוא שרף לאו היינו גומי דאין דרך לתת גומי אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר"ת דשרף הוא לחלוחית קליפת העץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו זו שירפה מלוי דפ"ק דנדה (דף י:) דהיינו לחלוחית דמיס שבאשה וכפ' כל שעה (פסחים דף לט.) ירק מר יש לו שרף וירק אין לו גומי אלא לחלוחית ומתוך כך אוסר ר"ת לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים ומה שמשמע בפרק כל כתבי (שבת דף קטו:) דכל ספרים לא נעו דיו חוץ ממגילה פירשתי בפ' כל כתבי[מ]:

קנקנתום חרתא דאושכפי. פי' נקונט' אדרמנ"ט וכשיחור דקתני בברייתא פירש נמי נקונט' דהוא אדרמנ"ט ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הכי דלא תני במתניתין ואומר ר"י דשיחור הוא אדרמנ"ט וקנקנתום הוא כמו שפירש רבינו שמואל בעירובין (דף יג.) דהיא קרקע ירוקה שקורין ווידרוי"ל בלע"ז ובערוך לועזו ויטריאול"ו ור"ת נמי פירש בתיקון ספר תורה שעשה אדרמנ"ט רומה לתת לתוך הדיו לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתום דאיכא למאן דאסר בפ"ק דעירובין (דף יג.) ואם תאמר דבמסכת נדה (דף כ.) תנן שחור כחרס' [מ]ומפרש דהיינו חרס' דאושכפי ואילו וידריאול"ו ירוקה היא מזכוכית ועל שם כך נקרא וידריאול"ו וי"ל כשמתקנין אותה לתת לתוך הדיו אז היא משחרת: **דיו** [ל]**על** גבי דיו **פטור.** תימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דפליג ולקמן (דף כ.) אמרינן כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו

אחד חלק שאין בו כלום מקרעים שם בסכין שמות העדים שנמצא הנייר שלם ושמות העדים הוא החלל ואח"כ משכיבים אותו הנייר על הנייר שהגט כתוב בו ואומרים להדיוטות מלאו אלה הקרעים דיו וישארו האותיות של דיו על נייר הגט ובכי האי גוונא כשר שלא נגעו אנחנו במקום החתימת העדים כלל והכי נמי מסתברא מדקאמר נייר חלק ושמואל נמי לא הכשיר אלא במיא דאברא מפני שאינו דבר המתקיים והרי הוא כדיו בעלמא אבל באבר עצמו לא שדבר המתקיים הוא וכדברי מצאתי שפי' בשניהם גם ר"ח ז"ל: ר' אבהו אומר במי מילין. פי' ממים ששרה בהן עפצים כתושים והתני ר' חייא כתבו במי טריא ופפצא כשר לא ק' הא דפיצן הא דלא עפיצן שאין מי מילין על גבי מילין רב פפא אמר ברוק. והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא ההוא דעביד עובדא בשאר שטרות נגדיה רב פפא

מסורת הש"ס

א) נרמות ע. שבת מה. נדה ו. ב; ב) מ"א רוסם, ג) [עי' תוס' לקמן כח. ד"ה על עלה], ד) שבת קד: מגילה יח:, ה) שבת קד:, ו) [עי' תוספות חולין קכב: ד"ה עור הרגלים וכו' ותכין הכא], ז) [לקמן ל:], ח) [לקמן כח:], ט) [ומשחיר ואינו. רש"ל], י) [נ"ל מי מילין], כ) פי' פרסר, ל) [ד"ה מגילה], מ) [וכ"כ תוספות בעירובין יג. וחולי דנגרס' נדה היה כתוב כך אבל לפנינו לא נמצא],

גליון הש"ס

מתני' בסם כו'. עי' מנחות דף לד ע"א תד"ה כמו שנאמר: גמ' הא דלא אפיץ. ע' מנחות דף לא ע"ב תוד"ה הא דאפילו:

הגהות הב"ח

(מ) רש"י ד"ה פטור שהרי הוא כבתחילה: (ב) ד"ה תולה בבתחילה: (ג) ד"ה מולאה בפסחר נ"ב עיין בב"מ ד' נא ע"א:

מוסף רש"י

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. אבל אלא בשעת הדחק לא (ברכות ט.). **סקרתא.** לגע אדום שלוגענין בו מרפין (שבת קד: מגילה יח:). **קומא.** גומא, שרף לילן (שבת קד:). **חרתא דאושכפי.** סם שלוגענין בו מגענים שחורין (מגילה יח.). **באבר.** בעופרת, ומשחיר כשהוא משפשף עופרת על הקלף (שבת קד:). **בשחור.** פיחם (שם). **ובשיחור.** אדרמינ"ט (שם). **וכי מפני שאנו מדמין.** ולא בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו (לקמן לז.).

תוספות רי"ד

לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים אתא לקמיה דריב"ל אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פי' לאחר שנשאת והאר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד עשרה ימים לא בההוא כר' יוחנן ס"ל דאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים והא"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההוא כר"ל ס"ל דאפ"ה הלכה כר' יוחנן כדקי"ל לעיל אתיא כר' יוחנן: **מתני'** בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם ומתקיים אין כותבים לא במשקים ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא. פי' המורה ואפילו על איסורי הנאה ועל הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר' יוסי הגלילי אומר אין כותבים לא על דבר שיש בו רוח חיים ואף לא על האוכלין: ובכל דבר שהוא מתקיים לאתויי מאי לאתויי הא דא"ר חנינא כתבו במי טרייא ואפצא כשר. פי' מין פרי הוא ששמו טריא במיני הפצים: תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר. פי' שפשף האבר על הנייר והשחירו והשחור הוא הפחם כדתנן בפ' ג' דפרה שחור שיש בו אפר כותשים אותו ושיחור הוא מין צבע שחור: איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו חייב שתים א' משום כותב וא' משום מוחק. דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא פטור בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב והלא למדתנו רבינו כתב עליון כתב הוא לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה פי' אם

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ח:

לא ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:

לב ד מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:

לג ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ב:

לד ו ז ח מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכ' טז סמג לאוין סה:

לה ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ב בהגה"ע:

לו י מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:

לז כ מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף טז:

לח ל מ מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג שם ומי' לד טוש"ע מ"מ מ' מה סעיף ד:

לעזי רש"י

אורפימנ"ט. צבע צהוב. מינא"ו [מינו"א]. צבע אדום (עשוי מתחמוצת העופרת).

אדרימנ"ט. צבע שחור.

גלי"ש. עפצים בלוטים.

שרשפצי"ר [שרשפיצייר]. לחשוד.

תוספות רי"ד (המשך)

אנו מדמין סברא להחמיר לענין שבת נסמוך עליה להקל ולהכשיר החתימה: איתמר עדים שאין יודעין לחתום רב אמר מקרעין להן נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא ק' הא באברא הא במיא דאברא. פי' המורה מקרעין להן נייר חלק ומשרטי' ואינו נ"ל שהרי שריטת הסכין דבר המתקיים הוא ולקמן בעי' למימר שאם חקק על גבי טבלא (סקרא) כתב הוא ומה לי חקיקה מה לי שריטה גם לשרט ולחרוק מלמטה שיראה בולט מלמעלה אמרינן לקמן דהיא כתיבה והיכי מכשרינן בגט בענין זה ודברי שמואל שאמר באבר פי' לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר ואינו כתב ואינו נ"ל דכיון דהוא דבר המתקיים למה אינו כתב וכל סברת המורה (הלכך) [בכאן משמע] שלא יקרא כתב כ"א הוא כענין דיו שמסדר האותיות על הקלף אבל שריטת הסכין ורושם האבר לא יקרא כתב ולא הוא משום דק' חקיקת הטבלא ורושם הצינ' דבעי לקמן למימר דהוי כתב וי"ל לפרש מקרעין להן נייר חלק לא שיהו נוגעים בנייר שהגט כתוב בו אלא נייר

מעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא. ומ"מ הא דנעי' דמיכא כתב משום דחזר ואמר שטר פסים הוא וכי האי גוונא כ"ז אמר גט הוא מגורשת ולא קשה מידי דשמואל וי"ל [דכיון] דס"ד השתא דמגורשת ולאי קאמר שמואל א"כ לא תשיב ריעותא דאמאי שהוא נייר חלק וא"כ כשחזר ואמר נמי נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב ומ"מ והיכי ס"ד דמגורשת ולאי קאמר כיון דנראה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דאמרינן [2]בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה א"נ דאיירי דקריוה בי תרי מעיקרא ועיילי' לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה לאו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ולאי כתוב נמי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע לאו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה לאו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים: **מיא** דנרא. פי' ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך[3]: **ושמואל** נמי חיישינן קאמר. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיה דכי לא בדקיה נמי איכא למיחש ומיהו ולאי אי בדקיה ולא פליט לאו כלום הוא: **צריכי** למיקרייה. קודם נתינה אייתי מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריוה עייליה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט מדלא משני הב"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת וא"ת דתנן לקמן בהזורק (דף פ.) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן כו' ולאחר זמן גט יוצא ממתח ידי האיש ושובר מיד האשה תלא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (ינמות דף לא.) מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דנהי דאסורה לינשא בדלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תלא אי נמי התם בעייליה לבי ידיה וקנסינן לה דאיבעי (ה) למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה לינשא אי לא קרייה שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה אע"ג דעל כרחיך לא קרייה בתר הכי והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קרייה קודם הנתינה וקרייה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת אי צריכי למיקרייה מיתיבי ה"ז גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה בתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי [5]לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן [6]מזוזתא ביני דני לא שכיחא וה"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימור עכברים שקלוה ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין אי

[6]תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מיחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים ושאין יודעין לחתום כו' אמר ר"ש בן גמליאל במה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרבן שמעון בן גמליאל שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא [7]הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה רב יהודה מיצטער קרי וחתים א"ל עולא לא צריכת דהא [8]ר' אלעזר מרא דארץ ישראל קרו קמיה וחתים ורב נחמן קרו קמיה ספרי דייני וחתים [9]ודווקא רב נחמן וספרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דייני ואיניש אחרינא לא רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים [10]מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה [11]במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר [12]האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי [13]והא לא ידעי למיקרי בדידעי [14]והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפיצן והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דכל [15]לשון כשר [16]תנינא גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר אי מההיא הוה אמינא הני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת [17]חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי [18]הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל [19]דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט [20] שמואל נמי [21]חיישינן קאמר אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי [22]הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו כוותיה דרב. דאמר מקרעין להן נייר: **כרבנן**. דאמרי לכולהו: **פרגמא**. להא דרב גמדא: **אקריאה**. שאם יודעין לחתום אע"פ שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני כרבנן ורב כהנא בשאין יודעין לחתום. **רב יהודה**. זקן היה ועיניו כהות וכשהיה צריך לחתום בעד לו בדיין מצטער בקריאת שטר וקורהו וחותם: **מרא דארעא דישראל**. בקי מכל חביריו. ובמס' נדה מפרש אמאי קרי ליה מרא דארעא דישראל בפרק שני (דף כ.): **רב נחמן**. דיין היה ממונה מפי רים גלותא וחתנא דבי נשיאה דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכד.) וסופרי הדיינים ירשים ממנו ולא משקרי: **דעביד בערכאות**. וחותמיהם עובדי כוכבים דאסרינא להו לעיל (י.): **ממשעבדי**. והא דאמרינן בפ' קמא[23] מבני חורי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא: **דחתימו עליה סהדי ישראל**. וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי: **שכתבו**. כתב שלו: **בגיטין**. משום תקנת עגונות: **שמא במי מילין כתבוהו**. ונבלעו ואמרן לעיל[24] כתבו במי טריא ואפלא כשר: **נייר**. סתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד עפלים דאי עפיץ הא אמרן[25] אין מי מילין על גבי מי מילין: **שטר פסים**. שטר פיוסים שאומר לחבירו אוהבו ומאמינו שיכתוב לו על עצמו שטר חוב כדי שירלה עשיר: **שטר אמנה**. שכתב לגלות ולא לוה והאמינו לוה למלוה שלא יתבענו אלא אם כן יגוע ומסר לו את השטר: **לאוסרה**. משום אשתו: **הא ליכא כתב לא**. דאי בנייר חלק נמי אמרינן מכדי תנא אתא לאשמועינן דתנ"ג דלא אקרינא אי גיטא הוי אי לא כיון דאמר לה גיטא הוא לא הדר ביה תו ומחזקינן דגיטא הוא ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי לאשמועינן רבותא יתירתא דנייר חלק: **כי אמר שמואל**. נמי שמגורשת לא בסתמא אלא בדקינא ליה לנייר: **במיא דנרא**. לבע שקורין פויל"ר ומעבירים מי הלבע עליו ופולטו אותיות שבלע ונראות: **השתא הוא דפלט**. וכשהיו בלועות לא היה כתב: **חיישינן**. שמא לא נבלעו יפה ואם תא אסורה להכן ומולגת ולא מתיבמת דספק גרושה היא: **הני בי תרי**. עדי מסירה: **לבי ידיה**. תחת כנפיו: **לא שכיח**. וזו היא שזרק זה ואין לחוש שמא גט זרק לה ואבד: **אכל תרתי תלת**. ואנו רואין שזה לא זרק אלא כתב אחד: **מדהא הואי**. על כרחך תדא הוא התם מעיקרא ומההא הואי מכרתה נמי אמרינן הואי התם וזה גט זרק ואימא עכברים שקלוה: **משום מי מילין**. שמא כתב לה גט מבחוץ ואינו ניכר: **אין מי מילין כו'**. וכל גוילים של ס"ת שלהם עבודים בעפלים: כריתות

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן מה סעי' ב [אה"ע סי' סו סעי' יג]:
מ ב מיי' שם טוש"ע חו"מ שם סכ:
מא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה הלכה ח סמג עשין כד טוש"ע ח"מ סי' סח סעיף ב:
מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
ה [מיי' פ"ד מהל' גירושין ה"ז טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יד]:
ו [טוש"ע שם סי' קכו סעיף ח]:
מג ז ח טוש"ע אה"ע סימן קלה סעיף ד:
מד ט מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יט סמג עשין ג טור ש"ע שם סעיף ח:
מה י מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:
מו כ מיי' שם טוש"ע שם:
מז ל מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעי' ה:

תוספות רי"ד

תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם והן חותמין אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים וכו' כדלעיל. א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב פפא תרגימו אקריאה. פי' רב גמדא דאמר הלכה כרבנן אקריאה שאם יודעים לחתום ואף ע"פ שאינן יודעים לקרוא שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני וחתמי כרבנן ורב פפא בשאין יודעין לחתום. רב יהודה קרי וחתים. פי' זקן היה וקמו עיניו וכשהיה צריך לחתום עד או דיין היה מצער בקריאת השטר וקוראהו וחותם א"ל עולא לא צריכת דהא ר' אלעזר מרה דארעא דישראל הוא מקרי קמיה וחתים. פי' בשלהי פ' כל היד מפרש למה יקרא מרה דארעא דישראל שהיה בקי להכיר דם הנדה רב נחמן קרו קמיה סופרי דייני וחתים ודוקא רב נחמן וסופרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וסופרי אחריני לא אי נמי סופרי דייני ואיניש אחרינא לא. פי' רב נחמן הוה חתנא דבי נשיאה והיה ממונה דיין מפי ראש הגלות וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: רב כהנא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של גוים קרי ליה לשני גוים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגביה ביה מבני חרי על [דין] חותמיו שהיו גוים דלא מפקי ליה ידיה ואפקיה מהו דתימא לאיחוש דילמא חלופי חלפיה קמ"ל:

גליון הש"ם

גמ' שמואל נמי חיישינן קאמר. ע' לקמן דף מ' ע"ב תד"ה חיישינן:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לריכי וכו' לאיצעי לה למיהדר:

לעזי רש"י

פוייל"ר [פויי"ל]. צבע (ארגמן).

מוסף רש"י

מקרעין להן נייר חלק. ממלאין וחוסמין בסכין על הנייר את שמות העדים ובאין העדים וממלאין את הקרעים דיו (לעיל ט.). בגיטי נשים. משום תקנת עגונות, שמא ילכה זה המגרש לפרס ניס או מסוכן שרוצה שלא מזקק ליבום (שם). והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. שיהא הקלף ממוקן בעפלים בשעת עיבודו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה בה מחק ומחוק וכותב עליו, מפני שהוא ניכר, וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפלים אקורין גל"ש ואדם יכול למחוק כתבו וממיר תתימת העדים וכותב למעלה ממון הרבה (לעיל יא.). מענינו של שטר בשיטה אחרונה. כדאמרינן בגנו פשוט (כ"ב קפא:) וקנינא מן פלוני אבל מה דכתוב ומפורס לעיל (לעיל יא.). בדמהדר. שמוחזר בשיטה אחרונה (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לקלא ומ"ה לא גבי ביה אלא מבני חרי: אמר רב אמי אמר לי הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינא ביה ממשעבדי. פי' דכיון דישראל חתימי ביה מפיק ליה לקלא והא לא ידעי למקרי בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיצן והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהודעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטיך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת לא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה לבתר דקריוה מי מצי א"ל הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל:

(ב) לעיל ט.; ג) [יומא ט: נדה כ:]; ג) [לקמן כח: וש"נ]; ד) [לעיל יח.]; ה) לקמן פז:; ו) [עי' תוספות קדושין נ: ד"ה ה"ג מקדמי וכו' ותוס' לקמן מ: ד"ה חיישינן]; ז) [תוס' פ"ו ע"ש]; ח) [לף יח.]; ט) [ע"ש]; י) [לעיל ע"א]; כ) [כ"ב קלד:]; ל) [ערך גרא ג' ע"ש].

כריתות דאית בה. שכתובה בה פרשת וכתב לה ספר כריתות: **לה לשמה: יכב וזוא לספרא.** לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה: **הא בעינן שינה שמו ושמה.** דתנן לקמן (דף פ.) דפסול אלמנה צריך לכתוב שמו ושמה. ואית דלא גרסי שינה ומאן דגרים ליה משום מתני' דלקמן ואגב גרדא גרים ליה: **מאי קמ"ל.** כל הני פשיטא לן דפרשה שבתורה אינה גט: **עליו קולמוס.** על כל אות ואות: **ונכתוב לכתוב יהודה.** שהיה טועה וסבור שהוא צריך לכתוב יהודה: **וטעה ולא הטיל בו דלת.** הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו: **ואנוהו.** התנאה לפניו במצות[1]: **איהי כתבה ליה.** נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (ג"ע דף קסח.) משום תקנת עגונות: **אקנויי אקנו ליה רבנן.** הוא זחא מדידה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד הפקר: **ונתן.** בר נתינה שיהא שוה פרוטה: **העלה על זיס.** שאינו שוה כלום: **דחזי לאיצטרופי.** עם עלין הרבה לשכוב עליהן או למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה. אבל איסורי הנאה לא: **ולא קלסוה.** משום דאמר לה משמא דיחידאה: **דרשה.** זימנא אחריתי משמיה דרבים כי היכי דליקבלוה מיניה: **אלמא.** מדטרח כולי האי דליקבלוה אלמא הלכתא כוותיה: **חקק.** בטבלא נסכין: **עבד שילא.** לחירות: **כתב שחקק על גבי עבלא.** דף: **ופינקס.** כעין אותן של סומרים שמוקקים עליהן בעט: **ולא בכתב שעל גבי כיפה.** כעין כובע של למר ונותנות הנשים תחת לעיף קישוריהן כדאמרי' בגמרא אשה יוצאה (שבת דף מז.): **אנדוכתרי.** תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברושד"י"ל בלע"ז ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובים: **הא דחק תוכות.** של אותיות ולידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שאין לייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהיה בדפוס האותיות מאליו: **הא דחק ירכותיהן.** של אותיות דהיינו הן ממש שיקע הכתב זו היא כתיבה: **לא היה כתבו.** של עץ שוקע אלא בולט בולטות של דינרי זהב: **והא דינרי זהב תוכות הוא.** דקא סלקא דעתיה כשהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר תוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק ומאליה הצורה עומדת במקומה וגבי עץ כתיב (שמות לט) מכתב פתוחי חותם אלמא כתיבה היא: **ואילו הכא יריבות.** שהיה העץ דק כעין טס ולר האותיות מעבר אחד ודוחק ירכותיהן והן בולטות מעבר השני כמו שמלייריס כסף וזהב העשוי ליקבע בכלי עץ ששותים בהם יין: **רומא.** חותם המטבע שקורין קויינ"ץ: **מיחרץ חריץ.** התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורלין ודוחקין תוכות וסביבות של צורת הדינר על שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה ונפקא מינה שאם חקק את הגט בחותם וכתבו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא: **או כגופי מכניף.** צורת החותם שהיא שוקעת כשתוכותיה דוחקים את תוכות של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה ונמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ונלאו ממילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים: הא

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא. תימה דלענין מגילת סוטה משמע בפ"ק דעירובין (דף יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דבעי כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ד אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה דשמא כתיבה ה"נ דמחקינן וא"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר לה כוותיה א"נ סבר כאידך תנא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתני' דבפ' כל הגט (לקמן דף כו.) דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש כו' ודייק מהתם ברים מס' זבחים (דף ב:) דשמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא איכתוב לשם גירושין כלל ועוד נראה דאפי' מאן דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול דבעירובין בפ"ק (דף יג.) משמע דכולהו תנאי מודו בהכך דפרק כל הגט דחשיבי שלא לשמה מדפריך התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ונמלך בו' ובמגילת סוטה קתמא כשר משום דמסתמא שאין הכהן שעליו לכתוב מקפיד ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה אע"ג דפריך ממתני' דגט אדרבי אחא בר יאשיה דאיירי במגילת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק: **הא בעינן שמו ושמה.** אע"ג דמתני' דפרק הזורק (לקמן דף פ.) דשינה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן ומדנקט שינה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן הא ליתא דעל כרחך לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו ובלא כתבו כלל אין מוכיח אלא אומר ר"י דלא מייירי בשינה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרי' התם דהוי רבותא טפי אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא [וכ"ש] דבלא כתבו כלל הוא דפסול: **דילמא** נתינת גט הוא. וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד) לא בעינן שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן ° וכן גבי תרומה [1]חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב (דברים יח) תתן לו ובמתנות דס חטאת ובמתנות בהונות אין בו שיעור והא דאמר אבא שאול בפ' כל שעה (פסחים דף לב:) דזר שאכל תרומה לא מיחייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן וגו' ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה יליפינן ממשלומי מעילה דתרוייהו תשלומי קדש מיקרו וגמרי בחטו חט מהדדי ולמאן דבעי בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה דהיא ולאפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא ולריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) דהוי בכזית [2]לרבנן דאבא שאול וכן לא יתן עליה לבונה דבפרק כל המנחות (דף ס.) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ דהוא נמי הקטרת איסור דהוי בכזית [3]: **משמיה** דרבים וקלסוה **אלמא** הילכתא בוותיה. פי' בקונטרס מדטרח עלה דלקלסוה ובפ' מי שאחזו (לקמן דף עז.) לא יתכן לפרש כן דקאמר נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבי ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא ולקמן איפכא:

למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא. הוה מצי לאקשויי מלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקוק דכתיב (שמות לב) חרות על הלוחות אלא דניחא ליה למיפרך מגט לגט:

התקבלי

מסורת הש"ס

[1]) [לקמן כג. כד: כה. כו. סוטה כ:], [2]) שבת קד: לקמן נד: [מסכ' סופרים פ"ה ה"ג], [3]) לקמן עז., [4]) [מי' כיפה של אמר אחוגה אם רקם באחוגה גט אשה או גט מירות אינו גט. עיוון ערך כפה], [5]) [פירוש מנחלין הולין ולוכפין אוחן ומלירין בהן כתב כמו שעושין האמעאלים במחלאות כותבין אותיות ונקראות. עיוון], [1]) [שבת קלג:], [2]) [קדושין נח:], [3]) [פסחים לב:], [4]) [וע"ע תוס' פסחים לב: ד"ה ולין ותוס' מנחות ס. ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ה קונים],

---

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. עֲזִי וְזִמְרַת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:

שמות טו ב

גליון הש"ס

גמ' אילימא משום דבתי' וכתב. עי' לקמן דף כב ע"ב תד"ה והא לא: תוס' ד"ה דילמא וכו' וכן גבי תרומה. עיין שבת דף כה ע"ב תוד"ה תתן לו:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' התם אלא דבעינא זה אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא בעינן שמו ושמה וליכא כו' כל"ל:

לעזי רש"י

ברושד"ר. רקמה.

קרינ"ץ. מטבעה.

מוסף רש"י

וטעה ולא הטיל בו דלת. ומאלא שם כתוב כדלכו אבל שלא לשמו הוא (לקמן נד:) ומאלא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה (שבת קד:). **מעביר עליו קולמוס.** לשמו (לקמן נד:) לכוונת שם על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו (שבת שם). **וקלסוה.** יפה אמרת (לקמן עז.).

עין משפט נר מצוה

מח א מי' פ"ח מהלכות גירושין הל' נ ופ"ג שם הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע מ' קלח סעיף ח:

מט ב מיי' פ"נ מהל' גירושין הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

נ ג מיי' פ"ח מהל' תפילין הלכה טו סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף ב:

נא ד מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע מ' קכה סעיף ח:

נב ה ו מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע מ' קכה סעי' ד:

נג ז מיי' פ"ט מהלכו' כלי המקדש הלכה ב סמג עשין קעב:

נד ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע שם:

תוספות רי"ד

שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר פי' דהא כתיב ונתן בידה על נתינת הגט מיירי ולא דליתיב לה מידי דשוה הוא: ת"ר ונתן ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שע"י טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדרכתן פי' שחקק בסכין הגט ע"ג טבלא או ע"ג פנקס שהם מלאים שעוה וחוקקין עליהם בעט ברזל זו היא חשובה כתיבה אבל מה שרוקמין במחט ע"ג כיפה שהיא כמין כובע של צמר על ראש הנשים ואנדרכתי מין תכשיט הוא ורוקמין אותו במחט ורקמת המחט לא חשיבא כתיבה לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות וכבי' כתב קבוע על הדבר שהוא מגרש בו אמר עולא אמר ר' אלעזר לא קשיא הא דחק קורות הא דחק ירידות פי' הא דחק קורות של אותיות וצידיהן והאותיו' בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות ולא חקק (אלא) סביבותיו והעץ נשאר כמות שהיה ונמצאו האותיות בולטות מאליהן והא דחק ירידותיהן שהאותיות שוקעין בטבלא והוו חשובה כתב וגופי האותיות קורא ירידות: